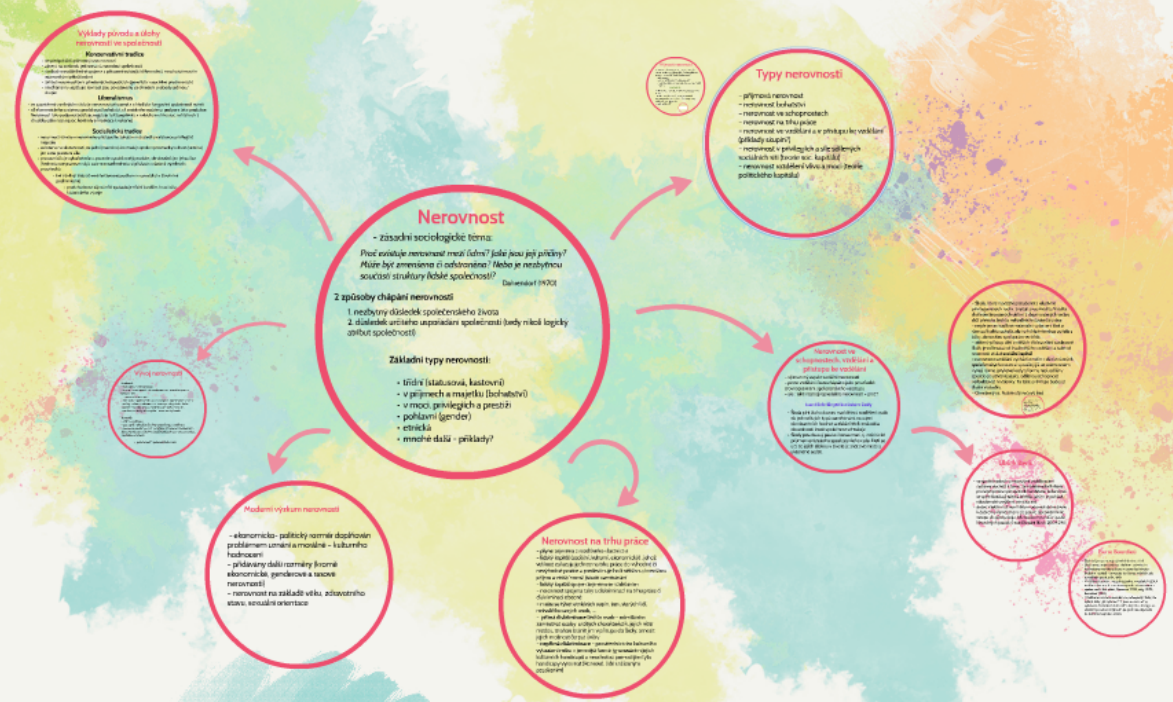
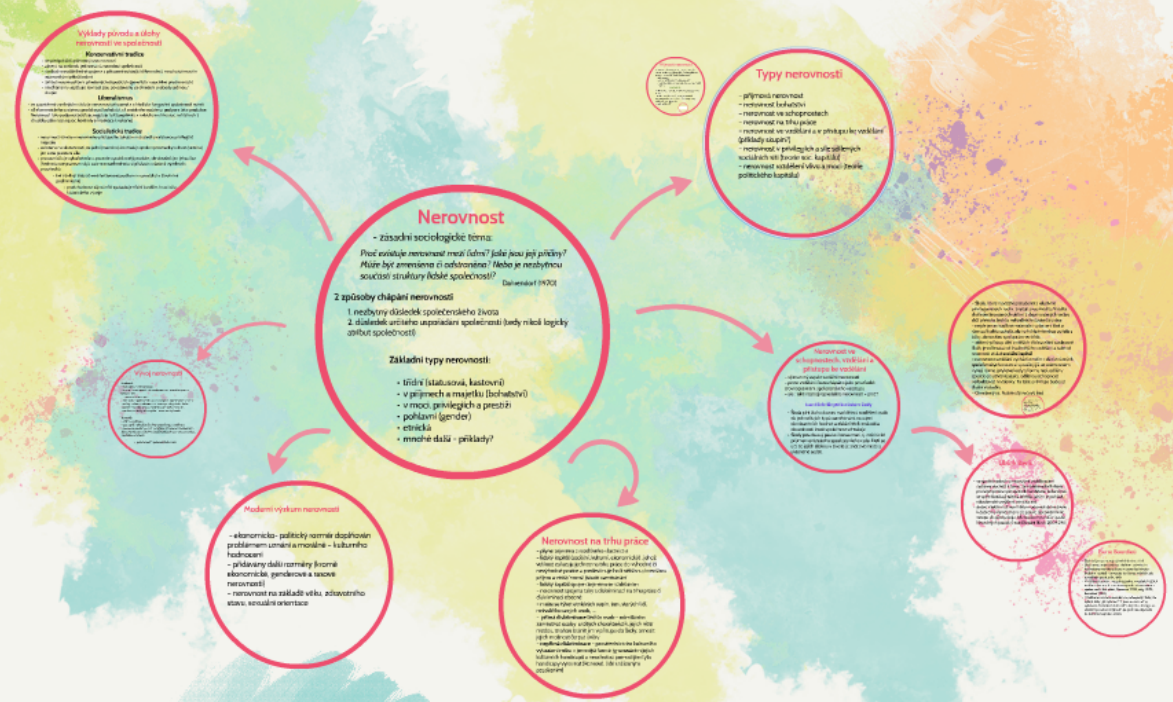

SOCIOLOGIE NEROVNOSTI, NEROVNOST VE VZDĚLÁNÍ

SOCIOLOGIE NEROVNOSTI, NEROVNOST VE VZDĚLÁNÍ

Nerovnost

- zásadní sociologické téma:

*Proč existuje nerovnost mezi lidmi? Jaké jsou její příčiny?
Může být zmenšena či odstraněna? Nebo je nezbytnou
součástí struktury lidské společnosti?*

Dahrendorf (1970)

2 způsoby chápání nerovnosti

1. nezbytný důsledek společenského života
2. důsledek určitého uspořádání společnosti (tedy nikoli logický atribut společnosti)

Základní typy nerovnosti:

- třídní (statusová, kastovní)
- v příjmech a majetku (bohatství)
- v moci, privilegiích a prestiži
- pohlavní (gender)
- etnická
- mnohé další - příklady?

Vývoj nerovnosti

středověk

- funkcionální diferenciaci
- různost a nerovnost připodobňována různosti orgánů v lidském těle
- stavovská společnost
- hierarchie společnosti dána principem reprezentace (moc a privilegia člověka odvozena z moci a privilegií toho, koho reprezentoval (královská od Boha, šlechtická od krále); neodvozena tedy od majetku - nerovnost původu

Novověk

- třídní stratifikace
- postupně nahradila všechny ostatní typy stratifikace
- pozice ve společnosti už není dána při narození (skutečně?), ale odvozuje se od úlohy a úspěšnosti jedince v procesu práce, produkce, obchodu

- "přirozenost" společenského řádu

Výklady původu a úlohy nerovnosti ve společnosti

Konzervativní tradice

- nepředpokládá přirozený stav rovnosti
- akcent na svobodu jedince a různorodost společnosti
- svoboda neoddělitelně spojena s přirozeně existující diferenciací, mnohotvárnosti a rozmanitými příležitostmi
- základ nerovnosti je v přirozených dispozicích (geneticky a sociálně předávaných)
- mechanismy zajišťující rovnost jsou považovány za ohrožení svobody jedinců/skupin

Liberalismus

- ve spontánně vznikajícím řádu je nerovnost přirozená a z hlediska fungování společnosti nutná
- cíl ekonomického systému: produkovat bohatství, cíl sociálního systému: podpora této produkce. Nerovnost tuto podporu zajišťuje, reguluje totiž poptávku a nabídku na trhu soc. rolí (strach z chudoby jako nástroj soc. kontroly a motivace k výkonu)

Socialistická tradice

- nerovnost výrazem nerovného přístupu ke zdrojům v důsledku existence privilegií či majetku
- založena na skutečnosti, že jedni (menšina) kontrolují výrobní prostředky a druzí (většina) jen svou pracovní sílu.
- pracovní síla je vykořisťována, protože vyrobila celý produkt, ale dostává jen jeho část (hodnotu své pracovní síly), zatímco nadhodnotu si přivlastní vlastníci výrobních prostředků.
 - tak vznikají třídy (charakterizované podílem na produkci a životními podmínkami)
 - protichůdnost zájmů tříd způsobuje třídní konflikt, hnací sílu historického vývoje

ová nerovnost

pozicí, ale může se jevit i jako
a etnickou příslušností, pohlavím,
í (důsledek diskriminace)

í mzda za stejnou práci)
okace na nevýhodný sekundární trh

PŘÍKLADY?

ozvodu, změny/ztráty pracovního

ěčnosti - rozdíly v příjmech
že od průměru se neodpichují
nejbohatší
líků

Typy nerovnosti

- příjmová nerovnost
- nerovnost bohatství
- nerovnost ve schopnostech
- nerovnost na trhu práce
- nerovnost ve vzdělání a v přístupu ke vzdělání (příklady skupin?)
- nerovnost v privilegích a síle sdílených sociálních sítí (teorie soc. kapitálu)
- nerovnost rozdělení vlivu a moci (teorie politického kapitálu)

Příjmová nerovnost

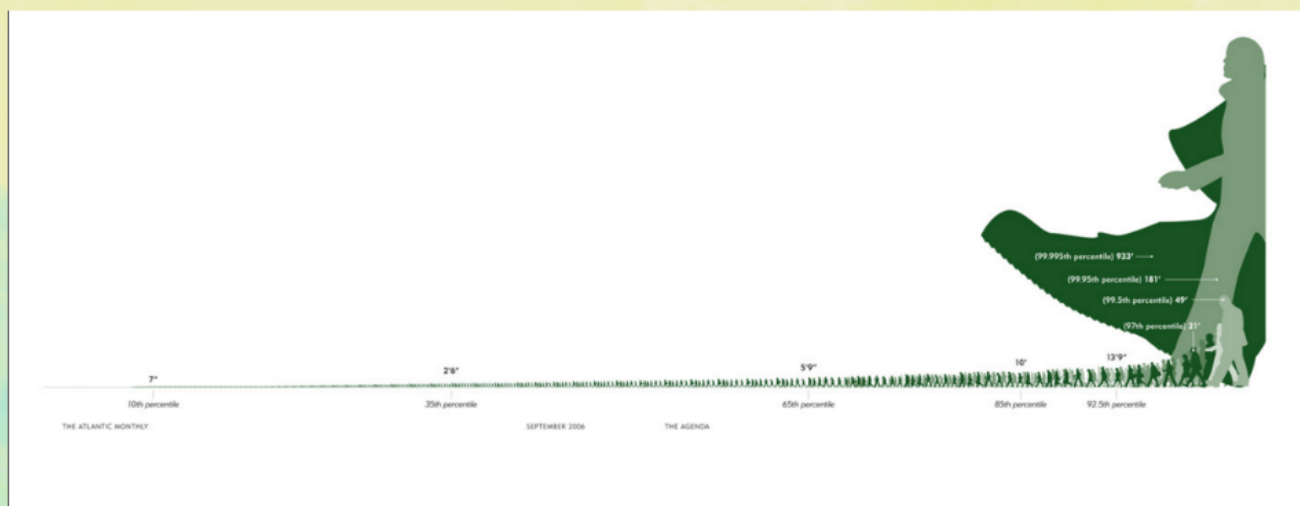
- dána sociální pozicí, ale může se jevit i jako nerovnost daná etnickou příslušností, pohlavím, věkem a profesí (důsledek diskriminace)
- diskriminace:
 - přímá (nižší mzda za stejnou práci)
 - nepřímá (alokace na nevýhodný sekundární trh práce)

PŘÍKLADY?

- vliv nemoci, rozvodu, změny/ztráty pracovního místa
- moderní společnosti – rozdíly v příjmech rozloženy tak, že od průměru se neodpichují nejchudší, ale nejbohatší
- pochod trpaslíků

Pochod trpaslíků

Nerovnost ve schopnostech, vzdělání a přístupu ke vzdělání

- významný aspekt sociální nerovnosti
- proto vzdělání často chápáno jako prostředek zrovnoprávnění, společenského vzestupu
- ale : také nástroj reprodukce nerovností – proč?

Ivan Illich: Skryté kurikulum školy

- Škola plní úlohu dozoru nad dětmi, rozdělení osob do jednotlivých typů zaměstnání, osvojení dominantních hodnot a získání těch znalostí a dovedností, které společnost schvaluje
- Školy povzbuzují pasivní konzumaci, tj. nekritické přijímání existujícího společenského řádu. Děti se učí, že jejich úlohou v životě je znát své místo a ukázněně sedět.

Ulrich Beck

- ve společnostech s masovými vzdělávacími systémy dochází k tomu, že vzdělanostní kritéria pro lepší pozice splňuje tolik kandidátů, že ke slovu se opět dostávají taková kritéria, jakým je pohlaví, náboženské smýšlení, etnicita atd.
- dobré vzdělání už není klíčem odemykajícím dveře k dobrému zaměstnání, ale pouze oprávněním ke vstupu do předpokoje, kde budou tyto klíče (podle libovolných pravidel) rozdělování (Beck 2004:246)

Pierre Bourdieu

- Školství jen potvrzuje výsadní vlastnosti elit
- Škola umocňuje rozdílnou kulturní orientaci a hodnotová měřítka získaná v časně fázi života (kulturní kapitál) – omezuje tak šance jedněch, ale usnadňuje postup druhých
- Vzdělávací systém naopak je jedna z nejdůležitějších institucí sloužících k sociální reprodukci moderních společností (Bourdieu, Passeron 1990, orig. 1970; Bourdieu 1998).
- Vzdělávací systém nevybírání nejschopnější žáky, ale vybírá žáky „již vybrané“. Ti jsou ze své rodiny vybaveni dostatkem kulturního kapitálu, který je ve školním prostředí zvýhodňuje, protože odpovídá kulturnímu kapitálu učitelů

- Školy, které navštěvují studenti z relativně privilegovaných rodin, zvyšují svou kvalitu/kvalitu škol navštěvovaných dětmi z deprivovaných vrstev drží převaha těchto nekvalitních studentů u dna
- nejde jen o rozdílné materiální vybavení škol a různou kvalitu učitelů, ale i o kvalitu interakce učitele s žáky, atmosféru spolupráce ve třídě...
- ztížený přístup dětí z nižších tříd na elitní soukromé školy je odřezává od kvalitnějšího vzdělání a také od možnosti získat **sociální kapitál**
- nerovnost vzdělání vychází z rodin – děti z různých společenských vrstev si vytvářejí již ve svém raném vývoji různé jazykové kódy a formy řeči, odlišný způsob používání jazyka, odlišnou schopnost verbalizovat myšlenky. To také ovlivňuje budoucí školní výsledky.
- Omezený vs. Rozvinutý řečový kód

Bernstein Teorie jazykových kódů

- Rozdílný způsob komunikace mezi dětmi z různých sociálních poměrů a jeho vztah k akademické kultuře školy

Omezené kódy – komunikace spočívá na nevyzrálých předpokladech, odkazuje na konkrétní a blízké, vychází pomocí jazykových odvětví a trestů, usilování především praktických zkušeností

Rozvinuté kódy – zobecnění abstraktní vyjadřování, rodice vysvětlují

Bernstein: Teorie jazykových kódů

- Rozdílný způsob komunikace mezi dětmi z různých sociálních poměrů a jeho vztah k akademické kultuře školy

Omezené kódy – komunikace spočívá na nevyslovených předpokladech, odkazuje na konkrétní a blízké, výchova pomocí přímých odměn a trestů, sdělování především praktických zkušeností

Rozvinuté kódy – zobecnění, abstraktní vyjadřování, rodiče vysvětlují

Nerovnost na trhu práce

- plyne zejména z rozdílného vlastnictví
- lidský kapitál (sociální, kulturní, ekonomický) , jehož velikost zařazuje jedince na trhu práce do výhodné či nevýhodné pozice a predestinuje ho k většímu/menšímu příjmu a větší/menší jistotě zaměstnání
- lidský kapitál spojen zejména se vzděláním
- nerovnost spojená také s diskriminací na trhu práce či diskriminací obecně
- může se týkat etnických skupin, žen, starých lidí, nekvalifikovaných osob, ...
- **přímá diskriminace** těchto osob - odmítáním zaměstnat osoby určitých charakteristik, jejich nižší mzdou, snahou bránit jim v přístupu do školy, omezit jejich možnost čerpat úvěry
- **nepřímá diskriminace** - prostřednictvím kulturního vyloučení nebo v jemnější formě ignorováním jejich kulturních handicapů a neochotou pomoci jim tyto handicapy vyrovnat (Romové, lidé s tělesným postižením)

Moderní výzkum nerovnosti

- ekonomicko- politický rozměr doplňován problémem uznání a morálně - kulturního hodnocení
- přidávány další rozměry (kromě ekonomické, genderové a rasové nerovnosti)
- nerovnost na základě věku, zdravotního stavu, sexuální orientace

SOCIOLOGIE NEROVNOSTI, NEROVNOST VE VZDĚLÁNÍ

